

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἔκπληξιν ἡ γειτόνισσα τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 187... τὴν Θεία-Ἀχτίτσα φοροῦσαν καινουργὴ μανδύλαν, καὶ τὸν Γέρο καὶ τὴν Πατρῶνα μὲ καθαρά ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δὲ διότι ἦτο γνωστότατον ὅτι ἡ Θεία-Ἀχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς πωλούμενῃ ἐπὶ δημοπρασίας πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δυὸ ὀρφανὰ ἔγγονά τῆς μετερχομένη ποικίλα ἐπαγγέλματα. Ἦτο (ἂς εἶναι μοναχὴ τῆς!) ἀπ' ἐκείνας ποὺ δὲν ἔχουν στὸν ἥλιο μοῖρα. Ἡ γειτόνισσα τὸ Ζερμπινιώ ὥκτειρε τὰς στερήσεις τῆς γριάας καὶ τῶν δυὸ ὀρφανῶν, ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὕτῃ πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀργῶς καὶ παρήγορος;

Εὐτυχὴς ὁ μακαρίτης, ὁ μπαρμπα-Μιχαλῖος, ὅστις προηγήθη εἰς τὸν τάφον τῆς συμβίας Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς, ἂς εἶχε ζωὴ! ὁ συχωρεμένος. Τὰ δυὸ παιδιὰ, τὰ ἀδιαφόρετα, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας των τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 186... Ἡ βρατσέρα ἐκείνη ἀπωλέσθη αὐτανδρός, τί φρίκη, τί καημός! Τέτοια τρομάρια καμμιὰς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γυιὸς τῆς, ὁ σουρτούκης, τὸ χαμένο κορμί, ἐξενιτεύθη, καὶ εὐρίσκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε; Μήπως τὸν ἤκουσεν; Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χῶματα, κ' ἐπῆρε, λέει, μιὰ φράγκα. Μιὰ ὕγλεζοπούλα, ἓνα ξωθικό, ποὺ δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμέικα. Μὴ χειρότερα! Τί νὰ πῇ κανεὶς, ἢμπορεῖ νὰ καταρασθῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάχνα του;

Ἡ κόρη τῆς ἀπέθανεν εἰς τὸν δεῦτερον τοκετόν, ἀφεῖσα αὐτῇ τὰ δυὸ ὀρφανὰ κληρονομίαν. Ὁ πατεριασμένος τους ἐζοῦσε ἀκόμα (ποὺ νὰ φτάσουν τὰ μαντάτα του, ὦρα τὴν ὥρα!), μὰ τί νοικοκύρης, τὸ πρόκοψε ἀλήθεια! Χαρτοπαίκτης, μέθυσο καὶ [μὲ] ἄλλας ἀρετὰς ἀκόμη. Εἶπαν πῶς ξαναπαντρεύτηκε ἄλλοῦ, διὰ νὰ πάρῃ καὶ ἄλλον κόσμον εἰς τὸν λαμόν του, ὁ ἀσυνείδητος! Τέτοιοι ἄντρες!... Ἐκαμε δὰ κι αὕτῃ ἓνα γαμπρό, μὰ γαμπρὸ (τὸ λαμπρὸ τ' νὰ βγῇ!).

Τί νὰ κάμῃ, ἔβαλε τὰ δυνατά της, κ' ἐπροσπαθοῦσε ὅπως-ὅπως νὰ ζήσει τὰ ὀρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα, τὰ καημένα! Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους, ἐβοτάνιζε, ἀργολογοῦσε, ἐμάζωνε ἐλιές, ἐξενοδούλευε. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἔβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα βότσια ἀραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποιοῖ. Εἶτα κατὰ Ὀκτώβριον, ἅμα ἤνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνε ἓνα εἶδος πῆχυν, ἓν πεννηντάρι ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κ' ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτόκια, ὅπου κατεστάλαζαν αἱ ὑποσταθμοὶ τοῦ ἐλαίου, κ' ἐμάζωνε τὴν μούργα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὠκονόμει ὅλον τὸ ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχναρίου της.

Ἀλλὰ τὸ πρῶτιστον εἰσόδημα τῆς Θεία-Ἀχτίτσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον κατ' ἔτος ἐπεβιάζετο εἰς πλοῖον, ἐπλεεν ὑπερπόντιος καὶ διεπεραιοῦτο εἰς Εὐβοίαν. Περιεφρόνησε τὸ ὄνειδιστικὸν ἐπίθετον τῆς «καρᾶβωμένης», ὅπερ ἐσφενδόνιζον ἄλλα γυναῖκα κατ' αὐτῆς, διότι ὄνειδος ἀκόμη ἐθεωρεῖτο τὸ νὰ πλὴρ γυνὴ εἰς τὰ πελάγη. Ἐκεῖ, μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν, ἡσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς ἀστάχους, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καὶ κάρρων. Κατ' ἔτος, οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τὰ χωριατόπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα: «Νά! οἱ φ'στάνες! μᾶς ἦρθαν πάλιν οἱ φ'στάνες!» Ἀλλ' αὕτη ἔκυπτεν ὑπομονητικὴ, σιωπηλὴ, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλούσιας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπῆρτιζε τρεῖς ἢ τεσσάρους σάκκους, ὁλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδεῖαν δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὰ δυὸ ὀρφανὰ, τὰ ὅποια εἶχεν ἐμπιστευθῇ ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερμπινιώς, καὶ ἀποπλέουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον της.

Πλὴν ἐφέτος, δηλ. τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει τὴν Εὐβοίαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου κατῶκει ἡ Θεία-Ἀχτίτσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπειδὴ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηψεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύσῃ νότος καὶ νὰ πέσῃ βροχὴ, ἤρχισε νὰ χιονίζει. Μόλις ἔπαυεν εἰς νιφετὸς καὶ ἤρχιζεν ἄλλος. Ἐνίστε ἔπνεε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων ἔτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὅποια δὲν ἔλυωναν εἰς τὰ βουνά. «Ἐπερίμεναν ἄλλα».

Ἡ γριά μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων της ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν, ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ἤρκουν διὰ δυὸ ἐβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπὴ, καὶ δευλαὶ τινες ἀκτῖνες ἡλίου ἐπεφάνησαν ἐπιχρυσοῦσαι τὰς ὑψηλότερας στέγας. Ἡ Θεία-Ἀχτίτσα ἔτρεξεν εἰς τὰ «ὀρμάνια» ἵνα προλάβῃ καὶ εἰσκομίσῃ καυσόξυλα τίνα. Τὴν ἐπαύριον ὁ

χειμῶν κατέσκηψεν ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων οὐδεμία ἡμέρα εὐδίας, οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ ὁρατή, οὐδεμία ἀκτίς ἡλίου.

Κραταιὸς καὶ βαρύπνοος βορρᾶς, χιονιστής, ἐφύσα κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμῶν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὥριμοι καρποὶ σπιθαμαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια οἱ μάγκαι τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 23ης ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρής, διότι ἀπὸ τῆς αὐριον ἔπαυον τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν φύλακα ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος πεινασμένος ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὔρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχὴς Πατρώνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβεστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ της (ἦτο μόλις τετραετής, τὸ πτωχὸν κοράσιον) ὅτι ἡ ἐστία εἶχε πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνη, καὶ ἄς μὴ καίῃ. Ἀλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρὰ. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης ἴσως διὰ τίνος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρεύσει διὰ τῆς καπνοδόχου.

Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἑπταετής μόλις, ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ διότι δὲν εὔρισκε ψυχίον τι πρὸς κορεσμόν τῆς πείνης του, ἤνοιξεν τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μῆκος. Ὁ οἰκίσκος ὅλος, χθαμαλός, ἡμιφάνωτος μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὕψος δυὸ ἴσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λίθινου ἐρείσματος τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυρόφυλλου, ἀνοικτοῦ, ἐστηλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιάν, καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον, ἐκ τῶν κοσμοῦντων τοὺς «σταλαγμούς» τῆς στέγης. Ἦρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ βραδέως καὶ ἡδονικῶς, καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πάτρωνα νὰ φάγῃ.

Ἐπείνων τὰ κακόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχτίσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸ κόλπον της. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφοῦσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στῆθος της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρχου εἶχεν «οἰκονομήσει» καὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἡ καλή, καίτοι ὀλίγον τι αὐστηρὰ μάμμη, τίς οἶδεν ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλυπαρήσεων!

Καὶ τί δὲν ἤθελεν ὑποστῆ, πρὸς ποῖας θυσίας ἠδύνατο νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δυὸ τούτων παιδιῶν, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδία δι' αὐτήν, καθ' ὅσον ἦσαν τὰ τέκνα τοῦ τέκνου της! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύῃ αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν, καὶ «ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα «Γέρον», διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς Γέρου της, τοῦ μακαρίτου τοῦ μάρμπα-Μιχαλίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπόνει ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον τὸ θῆλυ τὸ ἐκάλει Πάτρωνα θωπευτικῶς, καὶ ὀλίγον «σὰν ἀρχοντοξεπεσμένη πού ἦτον», μὴ ἀνεχομένη ν' ἀκούῃ τὸ Ἀργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὀρφανόν, λεχοῦς θανούσης ἐκείνης. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δυὸ πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δυὸ ὀρφανὰ, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴν πλησίον τῶν, τοῖς εἶπε νὰ φυσήσουν ὑποκάτωθεν τοῦ σκεπασμάτος των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη ψευδόμενη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὐριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμὶ καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσιν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἄυπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην της.

Τὸ πρωί, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων) ὁ παπα-Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἵφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ οἰκίσκου:

— Καλῶς τὰ ὀδέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

«Καλῶς τὰ ὀδέχθῃ» αὕτη! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἀχτίσα, προσέθηκεν ὁ γέρων ἱερεὺς τινάσσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα! Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐψιθύρισεν πρὸς ἑαυτήν, ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἠρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγεν μέγα φάκελλον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες παπά; ἐπανέλαβεν ἡ Ἀχτίσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελλος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἐκ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἓν μέρος.

– Ἀπόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, ἐπανελάβεν ὁ ἐφημέριος, ἐμένα μου τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἐβγῆκα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθεις τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

– Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ἀποβλέπει.

– Ἐμένα; ἐμένα; ἐπανελάμβανεν ἔκπληκτος ἡ γραῖα.

Ὁ παπα-Δημήτρης ἐξεδίπλωσεν τὸ χαρτίον.

– Εἶδεν ὁ θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλνει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. Ὁ γυιὸς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

– Ἀπ’ τὴν Ἀμερική; Ὁ Γιάννης! Ὁ Γιάννης μὲ θυμήθηκεν; ἀνέκραξεν περιχαρής, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκε:

– Δόξα σοι, ὁ Θεός!

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιά του καὶ ἐδοκίμασε ν’ ἀναγνώσῃ:

– Εἶναι κακογραμμένα ἐπανελάβε, κ’ ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάζω αὐτὲς τὶς τζίφρες ποὺ ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθίσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν’ ἀναγινώσκει:

«Παπα-Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἶσιον, κ.τ.λ., κ.τ.λ. Ἐγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρινὸν μέρος, πολὺ βαθιὰ εἰς τὸν Παναμᾶ, καὶ δὲν ἔχω καμμία συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἐντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς, καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

»Ἐὰν ζῇ ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα μου, εἰπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἰς κακὸ πολλές φορὲς βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορὲς ἀπὸ κακὲς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ, καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια. Τὰ ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλύττωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθεῖ πρὸ δέκα χρόνων, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχηρος, καὶ ἄλλο καλύτερον δὲν ζητῶ παρὰ τὸ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου νὰ μ’ εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεός, καὶ δὲν ἤμποροῦμε νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγνωμοῦν, διότι ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν ἤμπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

»Σοῦ στέλνω ἐδῶ ἐσωκλείστως ἓνα συνάλλαγμα ἐπ’ ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψῃς ἡ ἀγιωσύνη σου, καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα ἐὰν ζοῦν. Καὶ ἂν, ὃ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νὰ τὸ ἐξαργυρώσῃς ἡ ἀγιωσύνη σου, νὰ δώσῃς εἰς κανένα ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἢ εἰς κανέν ἄνιψι μου καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσῃς καὶ ἡ ἀγιωσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείτουργα...».

Πολλὰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαῖον παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι’ ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματική. Ὁ παπα-Δημήτρης παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν, ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιῶν, δι’ ὃ καὶ ἔλεγε «τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίσας, λαβούσης μετὰ τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ της. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν, ὁ σπινθὴρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν ἐκ τῶν σπλάγχχνων εἰς τὸ πρόσωπόν της καὶ ἡ γεροντικὴ, ρικνὴ, καὶ ἐρρυτιδωμένη ὄψις της ἠγλαΐσθη μὲ ἀκτίνα νεότητος καὶ καλλονῆς.

Τὰ δυὸ παιδιὰ, ἂν καὶ δὲν ἐνόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἰδόντα τὴν χαρὰν τῆς μάμμης των, ἤρχισαν νὰ χοροπηδῶσι.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης δὲν ἦτο ἰδίως προεξοφλητής, ἢ τοκιστής, ἢ ἔμπορος· ἦτο ὅλα αὐτὰ ὁμοῦ. Ἐνα φόρον ἐπιτηδεύματος ἐπλήρωνεν, ἀλλ’ ἔκαμνε τρεῖς τέχνας.

Ἡ γραῖα Ἀχτίσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἔνδειαν, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ της ἀποσταλὲν γραμματίον, ἐφ’ οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἐνόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος οὔτε αὕτη, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ’ ἧς ἔπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὀφρύων τὴν σκούφιαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμματίον.

– Ἐρχεται ἀπ’ τὴν Ἀμερική; εἶπε. Σ’ ἐθυμήθηκε, βλέπω, ὁ γυιὸς σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εἶτα ἐπανελάβεν:

– Ἐχει τὸν ἀριθμὸν 10, ἀλλὰ δὲν ξέρουμε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολωνάτα ἢ δέκα...

Διεκόπη. Παρ’ ὀλίγον θὰ ἔλεγε «δέκα λίρες».

– Να φωνάξουμε τὸ δάσκαλο, ἐμορμύρισεν ὁ κύρ Μαργαρίτης, ἴσως ἐκεῖνος ξεύρη νὰ τὸ διαβάσῃ. Τί γλῶσσα νὰ εἶναι τάχα;

Ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος, ὅστις ἐκάθητο βλέπων τοὺς παίζοντας τὸ κιάμο εἰς παράπλευρον καφενεῖον, παρακληθεὶς μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη. Εἰσῆλθεν, ὀρθός, δύσκαμπτος, ἔλαβε τὸ γραμμάτιον, παρεκάλεσε τὸν κύρ Μαργαρίτη νὰ τὸν δανείσῃ τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νὰ συλλαβίζῃ τοὺς Λατινικοὺς χαρακτῆρας:

– Πρέπει νὰ εἶναι ἀγγλικά, εἶπεν, ἐκτὸς ἂν εἶναι γερμανικά. Ἀπὸ ποῦ ἔρχεται αὐτὸ τὸ δελτάριον;

– Ἀπ’ τὴν Ἀμερική, κύρ δάσκαλε, εἶπεν ἡ θεια-Ἀχτίσα.

– Ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν; τότε θὰ εἶναι ἀγγλικόν.

Καὶ ταῦτα λέγων προσεπάθει νὰ συλλαβίσῃ τὰς λέξεις ten rounds sterling, ἃς ἔφερε χειρογράφους ἢ ἐπιταγή.

Sterling, εἶπε· sterling θὰ σημαίνῃ τάλληρον, πιστεύω. Ἡ λέξις φαίνεται νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐτυμολογίας, ἀπεφάνθη δογματικῶς.

Καὶ ἐπέστρεψε τὸ γραμμάτιον εἰς χεῖρας τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

– Αὐτὸ θὰ εἶναι, εἶπε, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁ ἀριθμὸς 10, θὰ εἶναι χωρὶς ἄλλο γραμμάτιον διὰ δέκα τάλληρα. Τὸ κάτω-κάτω, ὀφείλω νὰ σᾶς εἶπω ὅτι δὲν γνωρίζω ἀπὸ χρηματιστικά. Εἰς ἄλλα ἡμεῖς ἀσχολούμεθα, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπειδὴ ἡσθάνθη ψῦχος εἰς τὸ κατάψυχρον καὶ πλακόστρωτον μαγαζεῖον τοῦ κύρ Μαργαρίτη, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ καφενεῖον, ἵνα θερμανθῇ.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης εἶχεν ἀρχίσει νὰ τρίβῃ τὰ χεῖρας, καὶ ἐφαίνετο σκεπτόμενος.

– Τώρα, τί τὰ θέλεις, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὴν γραιάν, οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι, μεγάλα κεσάτια. Νὰ τὸ πάρω, νὰ σοῦ τὸ ἐξαργυρώσω, ξέρω πὼς εἶναι σίγουρος ὁ παρὰς μου, ξέρω ἂν δὲν εἶναι καὶ ψεύτικο; Ἀπὸ κεῖ κάτω, ἀπ’ τὸν χαμένο κόσμον, περιμένεις ἀλήθεια; Ὅλες οἱ ψευτιές, οἱ καλπουζανιές ἀπὸ κεῖ μᾶς ἔρχονται. Γυρίζουν τόσα χρόνια, οἱ σουρτούκηδες (μὲ συγχωρεῖς, δὲν λέγω τὸ γυιό σου) ἐκεῖ ποῦ ψένει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί, καὶ δὲν νοιάζονται νὰ στείλουν ἕναν παρᾶ, ἕνα σωστὸν παρᾶ, μονάχα στέλνουν παλιόχαρτα.

Ἔφερε δυὸ βόλτες περὶ τὸ τεράστιον λογιστήριόν του, καὶ ἐπανέλαβε:

– Καὶ δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα αὐτό, νὰ σὲ χαρῶ, εἶναι δέκα τάλλαρα! Νὰ εἶχα δέκα τάλλαρα ἐγώ, παντρευόμουν.

Εἶτα ἐξηκολούθησε:

– Μὰ τί νὰ σοῦ πῶ, σὲ λυποῦμαι, ποῦ εἶσαι καλὴ γυναίκα, κ’ ἔχεις κ’ ἐκεῖνα τὰ ὀρφανά. Νὰ κρατήσω ἐγὼ ἐνάμισυ τάλλαρο διὰ τοὺς κινδύνους ποῦ τρέχω καὶ γιὰ τὰ ὀχτώμισυ πλια... Καὶ γιὰ νὰ ἴμαστε σίγουροι, μὴ γυρεύῃς κολωνᾶτα, νὰ σοῦ δώσω πεντόφραγκα, γιὰ νὰ ἴμαστε μέσα. Ὀχτώμισυ πεντόφραγκα λοιπόν... Ἄ! ξέχασα!...

Τοῦναντίον, δὲν εἶχε ξεχάσει· ἀπ’ ἀρχῆς τῆς συνεντεύξεως αὐτὸ ἐσκέπτετο.

– Ὁ συχωρεμένος ὁ Μιχαλιὸς κάτι ἔκανε νὰ μοῦ δίνη, δὲν θυμοῦμαι τώρα...

Καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ λογιστήριόν του:

– Μὰ κ’ ἐκεῖνος ὁ τεμπεντέρης ὁ γαμπρός σου, μοῦ ἔφαγε δυὸ τάλλαρα θαρρῶ.

Καὶ ὠπλίσθη μὲ τὸ πελώριον κατάστιχόν του:

– Εἶναι δίκιο νὰ τὰ κρατήσω... ἐσένα, ὅσα σου δώσω, θὰ σοῦ φανοῦν χάρισμα.

Ἦνοιξε τὸ κατάστιχον.

Αἱ κατάπυκνοι καὶ μαυροβολοῦσαι σελίδες τοῦ κατάστιχου τούτου ὠμοίαζον μὲ πίνοντας ἀγρούς, μὲ γῆν ἀγαθὴν. Ὅ,τι ἔσπειρέ τις ἐν αὐτῷ, ἐκαρποφόρει πολλαπλασίως.

Ἦτο ὡς νὰ ἔκοπτε τις τὰ φύλλα τοῦ δενδρυλλίου, ἐκάστοτε ὅτε ἐγίνετο ἐξόφλησις κονδυλίου τινός, ἀλλ’ ἡ ρίζα ἔμενεν ὑπὸ τὴν γῆν, μέλλουσα καὶ πάλιν ν’ ἀναβλαστήσῃ.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης εὗρε παρευθὺς τοὺς δυὸ λογαριασμούς.

– Ἐννιά καὶ δεκαπέντε μοῦ χρωστοῦσε ὁ μακαρίτης ὁ ἄντρας σου, εἶπε· καὶ δυὸ τάλλαρα δανεικὰ καὶ ἀγύριστα τοῦ γαμπροῦ σου γίνονται...

Καὶ λαβὼν κάλαμον ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ τὴν πρόσθεσιν πρῶτον καὶ τὴν ἀναγωγὴν τῶν ταλλήρων εἰς δραχμάς, εἶτα τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ ποσοῦ τῶν δέκα γαλλικῶν ταλλήρων.

– Κάνει νὰ σοῦ δίνω... ἤρχισε νὰ λέγῃ ὁ κύρ Μαργαρίτης.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

Ἦτο ἔμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν δι’ ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον.

Ἄμα εἰσελθὼν διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ Μαργαρίτης.

– Τί ἔχουμε, κύρ Μαργαρίτη;... Τ’ εἶν’ αὐτό; εἶπεν ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμμάτιον τῆς πτωχῆς χήρας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας:

– Συναλλαγματική διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρᾷ τῇ φωνῇ. Ποῦ εὐρέθη ἐδῶ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ Μαργαρίτη;

– Γιὰ δέκα λίρες! ἐπανέλαβεν αὐθορμήτως ἡ Θεῖα-Ἀχτίτσα ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

– Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἑρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου;

– Μάλιστα.

Ἡ Θεῖα-Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε «ναί», ἀλλὰ νῦν ἤμπορεῖ καὶ αὐτὴ πῶς εἶπε «μάλιστα», καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν ταύτην.

– Γιὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων τὰ χεῖλη ὁ κύρ Μαργαρίτης.

– Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὐθὺς ὁ Συριανὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια;

Καὶ ἔρριψε δεύτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου:

– Εἶναι σίγουρος παρᾶς, ἀρζάν-κοντάν, σοῦ λέγω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης, ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως;

Καὶ ἔκαμε κίνημα νὰ ἐξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

– Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἑννέα λίρες... γαλλικές, εἶπε διστάζων ὁ κύρ Μαργαρίτης.

– Γαλλικές; Τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἑννέα ἀγγλικές.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον τοῦ χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφὴν ἣν εἶχε βάλει ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς, παρέλαβεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ, καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον.

Καὶ ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιον ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς Θεῖα-Ἀχτίτσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἑννέα στυλποτάτας ἀγγλικὰς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραῖα ἐφόρει τὴ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καινουργῇ ἄδολην μανδήλαν, τὰ δὲ δυὸ ὀρφανὰ εἶχον καθαρὰ ὑποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδεσιν διὰ τοὺς παγωμένους πόδας των.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια εἶναι τὰ **πρόσωπα** του διηγήματος; Ποιο εἶναι τὸ πιο συμπαθητικὸ, ποιο τὸ πιο αντιπαθὲς καὶ γιατί;
2. Νὰ **σκιαγραφήσετε** ὁποιοὺ πρόσωπο σας ἔκανε τὴ μεγαλύτερη ἐντύπωση, δηλαδὴ νὰ γράψετε τὴν **περιγραφή** του (ἐξωτερικά, φυσικά χαρακτηριστικά καὶ ἐσωτερικά, στοιχεῖα τοῦ χαρακτήρα του).
3. Πῶς δίνεται ἡ λύση στο πρόβλημα τῆς φτωχῆς γυναίκας; Τί θὰ γινόταν ἀν δὲν ἐρχόταν ὁ Συριανὸς ἔμπορος στο μαγαζί του κυρ Μαργαρίτη; Τί σκέψεις κάνετε γιὰ τὰ **στερεότυπα** τῆς ἐποχῆς ἢ τὴν ἀξία τῆς **μόρφωσης**;
4. Ποιος εἶναι ὁ **τύπος τοῦ ἀφηγητή**; Ποιες **οἱ ἀφηγηματικὲς τεχνικὲς** καὶ **τί ἐπιτυγχάνεται** με αὐτές;
5. Ποιες **διαφορὲς** παρατηρεῖτε ἀνάμεσα **στὴ ζωὴ** ἐκείνων **των παιδιῶν** καὶ **στὴ δική σας**;
6. Νὰ γράψετε **μία δική σας ἐμβόλιμη σκηνή** στο διήγημα. Μπορεῖτε δηλαδὴ νὰ «κόψετε» τὴν ἀφήγηση τοῦ Παπαδιαμάντη σὲ ὅποιο σημεῖο θέλετε καὶ νὰ βάλετε **ένα δικό σας ἐπεισόδιο**. ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (ἐπειδὴ δὲν γνωρίζετε τὴν καθαρεύουσα) μπορεῖτε νὰ γράψετε τὸ δικό σας περιστατικὸ στὴ **νέα ἐλληνική**.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Διηγηματογράφος, ποιητής, δημοσιογράφος καὶ μεταφραστής· ἀπὸ τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Τὸ πλούσιο διηγηματικὸ του ἔργο, με θέματα καὶ τύπους ἀπὸ τις λαϊκὲς συνοικίες τῆς Ἀθήνας ἢ τὴν ἀπλοϊκὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας τῆς Σκιάθου, τὸν παρουσιάζει συγγραφέα τοῦ εἴδους, που λέγεται **ηθογραφία**. Ἀλλὰ ἡ ηθογραφία του εἶναι μόνον ὁ σκηνικὸς διάκοσμος, ὅπου κινούνται τὰ πρόσωπα καὶ ξετυλίγονται τὰ γεγονότα. Ὁ Παπαδιαμάντης δὲν ἀντιγράφει ἡθὴ καὶ ἔθιμα. Βλέπει **τὴ βλακὴ ψυχὴ**, ζεῖ τις

ἐκδηλώσεις καὶ ἀποτυπώνει ὅλα αὐτὰ στο ἔργο του, ἓνα ἔργο τελείως προσωπικὸ καὶ ἰδιότυπο ὡς πρὸς τὴν ἐκλογή των θεμάτων, τὴν ἐμπνευση καὶ τὴ γλῶσσα.

«Ὁ Μακρυγιάννης εἶναι ὁ πιο σημαντικὸς πεζογράφος τῆς νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας, ἀν ὅχι ὁ πιο μεγάλος, γιατί ἔχομε τὸν Παπαδιαμάντη», ἔγραψε ὁ Γιώργος Σεφέρης.

Ὅπου καὶ νὰ σᾶς βρίσκει τὸ κακό, ἀδελφοί,
ὅπου καὶ νὰ θολώνει ὁ νοῦς σας,
μνημονεύετε Διονύσιο Σολωμὸ
καὶ μνημονεύετε Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη.

Ὅδυσσέας Ἐλύτης